

УДК 323.232

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2023.15.4>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Наталія Жигайло

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: nataliya.zhyhaylo@lnu.edu.ua*

Михайло Цимбалюк

*Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів
вул. Михайла Грушевського, 5, м. Київ, Україна, 01008
e-mail: tsmmwww@gmail.com*

Стаття присвячена вивченню психологічних особливостей сучасних політичних процесів. Представлено політичні технології як важливу складову сучасного політичного процесу. Окреслено важливість їх використання для досягнення політичних цілей, залучення громадськості, маніпулювання масами та формування громадської думки. Доведено, що політичні технології мають психологічний аспект, що полягає у використанні психологічних методів та засобів для впливу на громадську думку та поведінку. Відзначено, що застосування політичних технологій може мати як позитивні, так і негативні наслідки для суспільства. Позитивний вплив полягає у залученні більшої кількості громадян до участі в політичному житті, підвищенні інформованості та освіченості суспільства. Негативний вплив може полягати у примусі громадян підкорятися інтересам політичних еліт, погіршенні моральних та етичних стандартів політичної діяльності, сприянні розпалюванню конфліктів та іншому. Для ефективного впливу на громадську думку та поведінку, політичні технології використовують різноманітні психологічні прийоми, такі як маніпуляція емоцій, формування стереотипів, залучення авторитетних осіб та інших.

Психологічні особливості політичних процесів вимагають уваги та контролю з боку суспільства, державних органів та інших зацікавлених сторін. Політичні технології можуть використовуватися для підвищення рівня демократії та розвитку суспільства, але також можуть бути використані для авторитаризму та диктатури. Встановлено етичні та правові норми для використання політичних технологій. Представлено взаємозв'язок політичних технологій із мас-медіа тощо.

Ключові слова: політичні процеси, політичні технології, громадська думка, маніпуляції, авторитаризм, диктатура, демократія, психологія впливу, політична психологія.

Актуальність дослідження. Психологічні фактори та процеси, що впливають на політичні процеси, можуть мати складний та непередбачуваний вплив на суспільство. Наприклад, соціальна політика, що не враховує психологічні особливості та потреби населення, може призвести до несприятливих соціальних наслідків. Також, політичні рішення, що не враховують психологічні фактори, можуть бути непродуктивними або навіть шкідливими для суспільства в цілому. Окрім того, зростаюча кількість даних та інформації, які збираються та аналізуються під час політичних процесів, може викликати психологічний стрес та перевантаження інформацією у політичних лідерів та виборців. Це може призвести до складних рішень та помилок у прийнятті рішень. Отже, постановка проблеми полягає в тому, що психологічні фактори та процеси мають великий вплив на політичні процеси, і їх необхідно враховувати при розробці та виконанні політичної стратегії.

Метою є дослідження психологічних особливостей, які лежать в основі політичних технологій, що використовуються для формування думок, переконань та поведінки людей

у політичному процесі. Праця має на меті проаналізувати вплив різних політичних технологій на психологічний стан людей, їх емоції та реакції, а також з'ясувати, які конкретні психологічні механізми використовуються для досягнення політичних цілей. Дослідження має допомогти зрозуміти, як використання психологічних технологій може вплинути на демократичний процес та національну безпеку країни, і як можна було б покращити ситуацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної тематики. В результаті ґрунтовних психологічних досліджень (С. Максименко, Г. Балл, Л. Виготський, О. Леонтєв, А. Маслоу, Ж. Піаже) склалося розуміння політичного мислення як процесу відображення у свідомості людини об'єктивної дійсності. Окремі аспекти політичних технологій вивчають А. Білоус, Є. Головаха, М. Лагунова, М. Головатий, С. Одарич, М. Томенко. Вивчення та аналіз проблеми психологічної стійкості в процесі сучасних політичних процесів належить науковцям С. Максименко, М. Цимбалюк, Н. Жигайло, М. Козирев, Н. Сергієнко тощо [1–8].

Зокрема, використання соціальних мереж та інших цифрових платформ для поширення політичної інформації може викликати значний вплив на громадську думку. Ці платформи можуть бути використані для сприяння політичній кампанії, але також можуть викликати психологічні стреси у користувачів, які намагаються розібратися в тому, що є правдою та що ні.

Емоції відіграють важливу роль у політичному процесі. Дослідження показують, що політичні реклами та інші форми політичної комунікації, які спрямовані на підвищення емоційної залученості, можуть бути особливо ефективними. Однак, вони також можуть бути використані для підсилення негативних емоцій, таких як страх та гнів, що можуть призвести до погіршення психологічного стану громадян.

Вплив політичних технологій на людську поведінку є складним. Дослідження показали, що різні люди по-різному можуть реагувати на однакові політичні технології: в залежності від їхніх індивідуальних особливостей та соціального середовища, в якому вони живуть. Також, політичні технології можуть мати неочікувані наслідки, наприклад, збільшення впливу ксенофобії та іншого негативного впливу.

Виклад основного матеріалу. Політична психологія сформувалася на межі психології та політології. Проте, вона не є просто взаємодією двох методів дослідження чи механічним зближенням цих систем, а самобутньою наукою за своєю проблематикою та логікою дослідження. Знання політичної психології є необхідним чинником для функціонування політичної системи, розвитку держави, етносів та особистості. Особливо важливим воно є нині, в процесі модернізації українського суспільства та докорінних змін у суспільно-політичному житті, які супроводжуються різкими змінами у масовій свідомості громадян та політичній культурі, а також у світовому політичному процесі. Політику можна розуміти як соціальне явище, людську діяльність, що виражається у взаємодії між соціальними спільнотами, класами, націями, народами, державами, партіями, громадянами та їх об'єднаннями на основі політичної влади, з метою досягнення певних цілей для покращення умов життя та забезпечення суспільного та світового порядку. Політика в суспільстві завжди виражає певні суспільні інтереси. Інтерес є об'єктивно зумовленим мотивом діяльності окремої людини, соціальної спільноти та суспільства загалом, спрямованим на досягнення мети. Політичний інтерес має пряме або опосередковане відношення до влади та спрямований на досягнення.

Політична діяльність є необхідною складовою загальної людської діяльності, яка відображає дії окремих осіб та соціальних груп, таких як класи, партії та суспільні організації, з метою захисту та реалізації їхніх політичних інтересів. Політична діяльність

включає в себе дії політичних суб'єктів, таких як політичні структури, групи та особистості, які прагнуть збалансувати та узгодити свої політичні інтереси. У широкому розумінні, політична діяльність відображає важливу роль політичної сили в житті суспільства, зокрема в легальній владі. У вузькому значенні, політична діяльність є активністю суб'єктів, пов'язаною з реалізацією їхніх інтересів та здатністю бути представленими в органах управління.

Політична діяльність характеризується свідомими діями, спрямованими на досягнення певних цілей, задоволенням політичних інтересів і є однією з найважливіших умов існування суспільства.

Об'єктивні чинники, що впливають на політичну діяльність, включають: економічні, політичні, соціальні (які можуть бути мікросередовищем, таким як родина, друзі, або макросередовищем, таким як місце проживання, територіальні громади), соціально-психологічні та політичну культуру суспільства, а також гендерно-вікові фактори та інші.

Суб'єктивні чинники включають:

- мотиваційно-ціннісні (мотиви політичної участі, ставлення до політичних рухів);
- конативні (вольові якості та навички політичної взаємодії);
- когнітивно-рефлексивні (ідеологічні настанови, стереотипи, чинники ухвалення рішень стосовно політичної поведінки) та інші.

При врахуванні умов, за яких громадяни беруть участь у політичній діяльності, важливо враховувати індивідуальні якості громадян та їхнє соціальне оточення як на чинники, що полегшують або ускладнюють політичну участь.

Психологічні властивості особистості, що стимулюють інтенсивність її політичної діяльності, включають:

- інтерес до політики;
- самовідчуття особистісного залучення до політичного процесу;
- суб'єктивна впевненість відповідальності за дії в політичному процесі.

Окрім того, ефективна політична діяльність вимагає від особистості певних навичок та вмінь, таких як лідерство, комунікабельність, аналітичність, толерантність тощо. Ці навички можна набути як в процесі освіти та самовдосконалення, так і під час безпосередньої участі в політичному житті.

Отже, політична діяльність є невід'ємною частиною суспільного життя і залежить від багатьох факторів, включаючи об'єктивні та суб'єктивні умови, психологічні властивості особистості та наявність необхідних навичок і вмінь. Для досягнення успіху в цій сфері важливо бути свідомим, цілеспрямованим та володіти необхідними знаннями та навичками. Саме тому політична психологія є важливою складовою політичної науки, оскільки вона досліджує психологічні аспекти політичної поведінки та процесів, що відбуваються в суспільстві. Це дозволяє краще розуміти мотивацію та інтереси політичних діячів, а також причини та наслідки політичних рішень.

Оскільки політична психологія є самобутньою наукою, її дослідження не обмежуються рамками психології чи політології, а включають у себе елементи інших наук, таких як соціологія, антропологія, історія та інші. Знання політичної психології є важливим для розвитку держави, забезпечення стабільності та мирного співіснування у суспільстві. Також важливо розуміти психологічні наслідки політичних процесів, що відбуваються у світі, оскільки вони можуть вплинути на глобальну політичну ситуацію та міжнародні відносини. Отже, політична психологія є необхідною для кращого розуміння політичних процесів, які відбуваються в суспільстві, та для забезпечення стабільності та миру у світі.

Політичні технології – це стратегії та методи, які використовуються для здійснення політичних кампаній, виборчих кампаній та лобювання інтересів. Психологічні аспекти

відіграють важливу роль у використанні політичних технологій, оскільки, вони допомагають залучати та мобілізувати виборців. Світова політика знає чимало прикладів успішних виборчих кампаній останнього десятиліття, коли перемагали ті, хто протиставив себе «старим» політикам: Дональд Трамп у США, комік Лука Максимович у Сербії, актор і телеведучий Мар'ян Шарец у Словенії, колишній рок-музикант Павел Кукіз у Польщі тощо. Причина успіху Володимира Зеленського – це величезний негативний рейтинг людей із тодішньої влади. Тому на фоні них молода людина із відсутнім негативним рейтингом, із колосальною впізнаваністю, яка дарує позитивні емоції – збрала стільки голосів. Плюс до електоральної підтримки Зеленського додали соціальні мережі. Багато важила також телевізійна картинка, образ, сформований для кандидата.

Інші приклади включають використання візуальних ефектів, таких як використання кольорів та логотипів, щоб відобразити образ кандидата. Також використовуються техніки, які засновані на психологічних впливах, такі як психологія соціальної взаємодії, щоб переконати виборців підтримати кандидата.

Однак, використання політичних технологій може також мати негативні наслідки. Наприклад, дослідження показують, що деякі технології можуть сприяти поширенню фальшивих новин та дезінформації. Також, використання психологічних стратегій може бути ефективним у залученні виборців, але водночас може створювати невірні уявлення про кандидата та спотворювати образ політичної ситуації.

Вивчення психологічних особливостей політичних технологій допомагає розуміти, як вони працюють та як вони впливають на виборців. Використання технологій, що базуються на психологічних методах, може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Тому важливо бути обізнаним із цими методами та їх впливом, щоб зробити інформовані політичні вибори та підтримувати тих кандидатів, які відповідають нашим цінностям та ідеалам. Окрім того, психологічні особливості політичних технологій можуть мати вплив не лише на виборців, але й на саму політику. Наприклад, використання емоційно заряджених слів та образів може змінювати сприйняття людей щодо певних питань та провокувати масові реакції. Також, психологічні технології можуть використовуватись для маніпулювання ідеологією та позиціями партій чи політичних лідерів.

Дослідження психологічних особливостей політичних технологій є постійним процесом, оскільки з часом з'являються нові методи та стратегії, які використовуються в політичних кампаніях. Тому важливо постійно оновлювати знання з цієї теми та відстежувати зміни в цій галузі.

Узагальнюючи, психологічні особливості політичних технологій є важливим фактором в політичних процесах, оскільки вони визначають ефективність та етичність використання різних стратегій та методів. Розуміння психології виборців та використання психологічних технологій можуть допомогти політичним лідерам та партіям досягти своїх цілей, але важливо дотримуватись етичних норм та робити інформовані вибори на основі того, як політичні технології працюють та як вони впливають на свідомість.

Дослідження психологічних особливостей політичних технологій також має важливе значення для забезпечення демократії та прав людини. Одна з основних проблем, пов'язаних з використанням психологічних технологій у політичних кампаніях, полягає в тому, що вони можуть призводити до маніпулювання виборцями та порушувати їхнє право на інформований вибір. Наприклад, використання фейкових новин та інформації може спотворювати дійсність та впливати на рішення людей.

Також важливо звернути увагу на те, що деякі психологічні технології можуть бути шкідливими для здоров'я та благополуччя людей. Наприклад, надмірне використання емоційних апеляцій та стресувальних ситуацій можуть спричинити стрес, тривожність та

інші негативні емоції у виборців. Отже, важливо розуміти, що психологічні особливості політичних технологій мають значний вплив на політичні процеси, вибори та сприйняття громадськістю. Вони можуть допомогти політичним лідерам та партіям досягти своїх цілей, але важливо дотримуватись етичних норм та робити інформовані вибори на основі розуміння того, як політичні технології працюють та як вони впливають на нашу свідомість. Також важливо забезпечувати демократію та права людини, уникати маніпуляцій та шкідливих впливів на громадське здоров'я та благополуччя.

Сучасні політичні процеси мають важливу психологічну складову, оскільки вони залежать від участі та реакції людей на політичні події. Особливості сучасних політичних процесів, які можна виокремити з психологічної точки зору, включають наступне:

Поляризація суспільства: сьогодні в політиці можна спостерігати зростання поляризації суспільства, коли люди стають більш розділеними за політичними поглядами та переконаннями. Це може спричинити конфлікти та незгоди, що можуть мати негативний вплив на розвиток демократії.

Використання соціальних медіа: соціальні медіа стали потужним інструментом для впливу на громадську думку та ставлення до політичних процесів. Це може викликати широкомасштабну маніпуляцію громадською думкою та поширення фейкових новин.

Емоційна ідентифікація: люди стають більш емоційно ідентифікованими з політичними партіями та лідерами, що може спричинити появу "сліпих плям" та відмову від об'єктивної оцінки політичних подій.

Зростання недовіри: зростає недовіра до політичної еліти та політичних інституцій, що може спричинити зменшення рівня довіри до демократії та виникнення альтернативних форм влади.

Нейромаркетинг: політичні кампанії використовують методи нейромаркетингу, щоб краще зрозуміти психологічні особливості своїх виборців та впливати на їх поведінку. Це може вести до збільшення ефективності політичних кампаній, але також може викликати занадто агресивні або маніпулятивні методи впливу на емоції та поведінку виборців.

Політичний активізм: зростає роль громадськості та активізму у політичному житті, що може бути відображене у різноманітних проявах, від масових протестів до активної участі у виборчих кампаніях. Це може виявлятися як позитивний фактор для демократії, але також може привести до конфліктів та напруженості в суспільстві.

Політична ангажованість: люди стають більш ангажованими у політичних процесах та проявляють активний інтерес до політики. Це може бути сприятливим для демократії, але також може викликати відчуття виснаження та безнадії в разі невдач політичних змін.

Психологія сприйняття фактів: у сучасному світі існує тенденція до сприйняття фактів, що відповідають власним поглядам, а відхилення від них сприймаються як фейки або змови. Це може приводити до перекручення дійсності та зниження рівня довіри до джерел інформації.

Культурний контекст: політичні процеси також залежать від культурного контексту, у якому вони відбуваються. Різні культури можуть мати різні цінності, переконання та підходи до політики, що може впливати на сприйняття політичних лідерів та ідей.

Психологія лідерства: успіх політичної кампанії залежить від навичок лідерства та здатності кандидата ефективно комунікувати з виборцями. Психологічні особливості лідерства включають харизму, спроможність залучати та мотивувати людей, ефективність комунікації та управління конфліктами.

Політична психологія конфлікту: політичні процеси часто пов'язані з конфліктами та напруженістю, що може виникати як міжнаціональний, міжкультурний, політичний або

економічний. Політична психологія конфлікту досліджує механізми виникнення конфлікту, способи його ескалації та розв'язання.

Психологія влади: політична влада пов'язана зі способом управління людьми та ресурсами. Психологія влади досліджує механізми виникнення влади, способи її здобуття та збереження, а також вплив влади на психіку та поведінку людей. Наприклад, влада може призводити до зловживань, корупції, підкупу та інших негативних явищ.

Психологія громадянської участі: громадянська участь в політичних процесах є важливим елементом демократії. Психологія громадянської участі досліджує мотивації та бар'єри, що заважають людям брати участь у політичних процесах, а також ефективність методів залучення громадян до участі.

Психологія соціальної інженерії: соціальна інженерія описує методи впливу на поведінку та думки людей, зокрема в політичних процесах. Психологія соціальної інженерії досліджує методи та ефективність різних підходів до впливу на масову свідомість.

Психологія політичного ризику: прийняття політичних рішень часто пов'язано з ризиком, який може мати різні наслідки. Психологія політичного ризику досліджує способи оцінки та управління ризиком, а також вплив ризику на прийняття політичних рішень.

Отже, психологічні особливості сучасних політичних процесів включають зростання поляризації суспільства, використання соціальних медіа, емоційну ідентифікацію, зростання недовіри, нейромаркетинг, політичний активізм та політичну ангажованість. Розуміння цих особливостей може бути корисним для розробки більш ефективних стратегій впливу на громадську думку та управління політичними процесами.

Узагалі, психологічні особливості сучасних політичних процесів включають різні аспекти, що відображають вплив психології на політику та її розвиток. Вони допомагають краще зрозуміти поведінку та рішення політичних лідерів, виборців, а також механізми функціонування політичної системи в цілому.

Результати досліджень психологічних особливостей політичних технологій показали, що такі технології можуть мати значний вплив на політичні процеси та вибори. Дослідження показали, що емоційні апеляції та створення емоційних зв'язків з виборцями можуть збільшувати шанси на успіх у виборах. Також дослідження показали, що використання технологій мікрмаркетингу може дозволити політичним партіям та кандидатам більш точно налаштувати свої повідомлення та пропозиції на потреби та інтереси конкретних груп виборців, що збільшує ефективність їхньої реклами та кампаній. Однак, використання неправдивої або спотвореної інформації може призводити до маніпуляції виборцями та порушувати їхнє право на інформований вибір. Такі технології можуть створювати небезпеку для демократії та порушувати права людини. Використання психологічних технологій може мати шкідливий вплив на здоров'я та благополуччя людей, зокрема призводити до стресу, тривожності та інших негативних емоцій.

Висновок. Політичні технології є важливою складовою сучасного політичного процесу. Вони використовуються для досягнення політичних цілей, залучення громадськості, маніпулювання масами та формування громадської думки. Політичні технології мають психологічний аспект, що полягає у використанні психологічних методів та засобів для впливу на громадську думку та поведінку.

Застосування політичних технологій може мати як позитивні, так і негативні наслідки для суспільства. Позитивний вплив полягає у залученні більшої кількості громадян до участі в політичному житті, підвищенні інформованості та освіченості суспільства. Негативний вплив може полягати у примусі громадян підкорятися інтересам політичних еліт, погіршенні моральних та етичних стандартів політичної діяльності, сприянні розпалюванню конфліктів та іншому.

Для ефективного впливу на громадську думку та поведінку, політичні технології використовують різноманітні психологічні прийоми, такі як маніпуляція емоцій, формування стереотипів, залучення авторитетних осіб та інших. Психологічні особливості політичних технологій вимагають уваги та контролю з боку суспільства, державних органів та інших зацікавлених сторін

Політичні технології можуть використовуватися для підвищення рівня демократії та розвитку суспільства, але також можуть бути використані для авторитаризму та диктатури. Тому, важливо встановлювати етичні та правові норми для використання політичних технологій. Взаємозв'язок політичних технологій із мас-медіа є дуже важливим. Мас-медіа можуть відігравати як позитивну, так і негативну роль в політичних технологіях тощо.

Список використаної літератури:

1. Васютинський В. О. Психологія масової політичної свідомості та поведінки / відп. ред. В. О. Васютинський. К. : Док-К, 1997. 163 с.
2. Головатий М. Ф. Політична психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : МАУП, 2006. 400 с.
3. Жигайло Н. І. Психологія духовного становлення особистості майбутнього фахівця : монографія. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 336 с.
4. Козирев М. П. Політична психологія : навч. посібник / М. П. Козирев. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 648 с.
5. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості : наук. монографія. К. : КММ, 2006. 255 с.
6. Максименко С. Д. Психологія особистості : підручник. К. : КММ, 2007. 296 с.
7. Психологія бізнесу та управління: навч. посібник / автори : Н. І. Жигайло, М. М. Цимбалюк, М. О. Кохан та ін. ; за редакцією проф. Н. І. Жигайло. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. 402 с. (Видання 2-ге, перероблене та доповнене).
8. Сергієнко Н. О. Психологічні прийоми в політиці: навч. посіб. К.: МАУП, 2006. 112 с.
9. Цимбалюк М. М., Жигайло Н. І. Формування стресотійкості студентів в умовах війни для правового та євроінтеграційного процесів. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2022. Спецвипуск. С. 128–136. URL: http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/spec_2022/17.pdf

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF MODERN POLITICAL PROCESSES

Nataliya Zhyhaylo

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: nataliya.zhyhaylo@lnu.edu.ua*

Mykhailo Tsybaliuk

*Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Social Policy and Protection of Veterans' Rights
5, Mykhaila Hrushevskoho str., Kyiv, Ukraine, 01008
e-mail: tsmmwww@gmail.com*

The article is devoted to the study of psychological features of modern political processes. Political technologies are presented as an important component of the modern political process. The importance of using them to achieve political goals, engage the public, manipulate the masses, and shape public opinion. Political technologies have a psychological aspect, which consists in the use of psychological methods and means to influence public opinion and behavior. The use of political technologies can have both positive and negative consequences for society. The positive impact consists in attracting more citizens to participate in political life, increasing awareness and education of society. The negative impact can consist in forcing citizens to obey the interests of political elites, deterioration of moral and ethical standards

of political activity, contributing to the instigation of conflicts and others. To effectively influence public opinion and behavior, political technologies use a variety of psychological techniques, such as the manipulation of emotions, the formation of stereotypes, the involvement of authoritative figures and others.

Psychological features of political processes require attention and control from society, state bodies and other interested parties. Political technology can be used to advance democracy and societal development, but it can also be used for authoritarianism and dictatorship. Ethical and legal norms for the use of political technologies have been established. The relationship between political technologies and mass media, etc., is presented.

Key words: political processes, political technologies, public opinion, manipulation, authoritarianism, dictatorship, democracy, psychology of influence, political psychology.